ఆ దస్తూరి ఏమిటి. అక్లిష్టంగా వ్రాయటమేమిటి? దానివల్ల ఎంత గోలయింది. ఏదిఏమైనా నాకు కలిగిన అసౌఖ్యానికి నష్టపరిహారార్థంగా ఆయనమీద పదివేలు వేలకు దావా వేయదల్చుకొన్నాను.

అమెరికా మొదలైన దేశాలలో ఇటువంటి దావాలు వేస్తారట. తప్పక దావా గెలిచి ఆయన వద్దనుంచి పదివేలు వేలు రాబడతాను. కాని ముందు కోర్టుఫీజుకూ, వాటికి రు 200 అయినా కావాలట. కాబట్టి ఈ కథ చదివి సంతోషించిన ప్రతివ్యక్తి, నాకు ఒక్కొక్క రూపాయి పంపండి. ఆడవాళ్లయితే అర్ధరూపాయి. పిల్లలు అయితే పావలా.

నీ లి కొం డ లు

రాత్రి పదిగంటలయింది. పిల్లలు నిద్రపోయినారు. తమలపాకుల పళ్లెం ముందుపెట్టుకొని కాంతం నాముందు తివాసీపైన కూర్చున్నది.

'మన కమల సంగతి విన్నారా?' అని పలకరించింది కాంతం.

దీపంముందు కాంపోజిషన్ పుస్తకాలలో మునిగి వున్న నేను "కమల యెవరు?" అన్నాను.

"కమల యెవరా? అందాక వచ్చిందీ. మీ చెల్లెలు. కృష్ణయ్యచౌదరి కూతురు; చిన్నతనంలో మీరు పద్యాలు వ్రాస్తుంటే విని సంతోషిస్తుండేది."

"అవునే జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఒకమారు ఆ అమ్మాయికి నేను ఒక పద్యం వ్రాసి వినిపిస్తే ఎంతో సంతోషించింది."

"ఏమిటా పద్యం."

"పద్యం జ్ఞాపకం లేదు. కాని అందులో భావం జ్ఞాపకం ఉంది. మీవూళ్ళో రెండు కొండలున్నవి జ్ఞాపకం ఉందా?"

"ఎందుకు జ్ఞాపకం లేదు. ఎదురెదురుగా వుండేవి మధ్య లోయ."

దానిని గురించే వ్రాశాను. ఏమనంటే ఆ రెండుకొండలు అల్లా యెదురుగా నుండి ఒకదాని నొకటి ప్రేమించుకొంటూ ఆలింగనం కోసం దేహాన్ని యెంత యెత్తునకు లేపినా, ఆ సౌఖ్యం దొరకడం లేదని. మధ్య ఏమి అడ్డం లేదుగదా? ఎందుకు అవి కావలించుకొని ఐక్యం అయిపోవు......అని వ్రాశాను,

"అప్పటినుండి ఉందీ మీ కీ పిచ్చి? సరే ఆకమల సంగతే ఇప్పుడు చెప్పుతా."

"ఏమిటీ?"

"అంత ఆగడం పనికిరాదు ఆడదానికి" అన్నది కాంతం.

"ఏమిటి ఆగడం" అన్నాను.

"మగడ్ని వల్లకపోవటం కంటే ఇంకేమి కావాలె. లోకంలో పెళ్ళాన్ని పలకపోవటం విన్నాను కాని భర్తను వల్లకపోవటం వినలేదు. ఎక్కడైనా ఉన్నా, దానికి ఆడదాని ఆగడం తప్ప ఇంకో కారణం లేదు."

"కాంతం, ఒక్కమాటవిను. ఆమె మంచి మనిషి అని నీకు తెలిసిన విషయమే కదా! అటువంటి భాగ్యశాలి మొగుడ్ని వల్లకిపోవటానికి తగినంత కారణం ఉంటుందంటావా లేదా! ఒక అల్లర చిల్లర మనిషైతే అనుకోవచ్చు"

"అదే నేననేమాట. నిక్షేపంలాంటి మొగుడు. రూపంలో, బుద్ధులలో వేలు ఎత్తి చూపటానికి అవకాశం లేదావె. ఏదో ఇంగ్లండులో నున్నప్పుడు కొంచెం ధనవ్యయము చేశాడనికోపం మనస్సులో పాతేసుకొని రానంటుంది. ఎంతగడుసు!"

"అయితే మొదట్లో యిద్దరు అనురాగంగా వుండే వాళ్ళేనా?" అన్నాను నేను.

"సారే! మళ్ళి మొదటి కొస్తారేం. వెడ్డొచ్చాదు మొద లాడ మన్నట్లుంది."

"పరధ్యానంగావుండి వినలేదు. వెధవ పుస్తకాలు ఈ కాంపోజిషన్ పుస్తకాలు దిద్దటంలో నాజీవితసారమంతా హరించుకు పోతోంది. మొదట ఏదో అచ్చమ్మ కబురు అనుకొన్నాను. కాని చివరకు నీవు అంత ధనవంతుల బిడ్డ, నిక్షేపం లాంటి భర్తను వదిలేసిందనగానే యావిచిత్ర మానసికప్రవృత్తి నా మనసును ఆకర్షించింది. వాళ్ళ సంగతి మొదటనుంచీ చెప్పు, నీకు బాగా తెలుసుగా."

"ఏముంది కమల, రామకృష్ణుడు మేనత్త మేనమామ బిడ్డలు. కమల తండ్రికి వంద ఎకరాల మాగాణి. ఆయన ఆ ఊరిలోకల్లా పెద్దరైతు. ఆలోగిలి పెద్ద దివాణంలా ఉంటుంది.

నౌకరులు చాకరులు కవతగాళ్ళు పాలేరులు ఆ ఇంట్లో ఊడిగం చేస్తూ ఉంటారు. పది ఆవులు పాడి. అయిదారు గేదెలున్నాయి. దుక్కిటి ఎద్దులు యెన్నో నాకు తెలియదు."

"తెలియకపోతే మానెలే, అసలు సంగతి చెప్పు."

"మానాన్న ఆయనను బావా అని పిలిచేవాడు. కమల నాకు వదినె వరస. కమ్మ సంసార్లు కాబట్టి పెద్దమనిషి అయిన తరువాత పెండ్లి మాటలు వచ్చినాయి.

"కమల నాతో ఎప్పుడూ వాళ్ళబావమాటే చెప్తుండేది. ఆయన చక్కని వాడనీ, సుగుణవంతుడనీ చెప్పటానికి ఆవిడకు విసుగు లేకపోయేది. ఎప్పుడైనా వాళ్ళింటికి వస్తే గబగబా పరుగెత్తి వచ్చి నాకు చెప్పి నన్ను పిలుచుకొనిపోయి వాళ్ళ బావని నాకు చూపేది. ఇద్దరం తలుపు చాటునుంచి ఒక మాటు, వంట యింట్లోనుంచి ఒకమాటు, స్నానానికి వెళ్ళేటప్పుడు ఒకమాటు, బజారు వెళ్ళిపోతుంటే వెనకనుంచి యింకో మారు ఆయనను చూచేవాళ్ళం. కమల మొత్తంమీద బావ అంటే పంచప్రాణములు వదిలేది" అన్నది కాంతం తాను తీస్తున్న తమలపాకుల ఈనెలు నామీద విసిరి.

"సరే, ఆమె ప్రేమను గురించి ప్రసంగం మాని అసలు విషయానికి రా" అన్నాను నేను.

"వస్తున్నాను ఉండండి మరి. సరే పెండ్లి అయింది. కమల అత్తవారింటికి కాపరానికి వెళ్ళకముందే ఆయన బి. ఏ. ప్యాసు అయి ఇంగ్లండు ప్రయాణం కట్టాడు."

"సంవత్సరాది పండుగకు మీరు, ఆయన వాళ్ళ నడవలో వడ్లబస్తాలమీద కూర్చుని ఆయన ఇంగ్లండు ప్రయాణాన్ని గురించి మాట్లాడారు జ్ఞాపకం లేదూ? మీరు ఆయనను పొమ్మని ప్రోత్సాహం చేస్తుంటే కమలా, నేనూ విన్నాము. మీమీద మాకు ఎంతో కోపం వచ్చింది. కాపరానికి వచ్చిన కొత్త రోజులు కావటంమూలాన మాట్లాడలేదు. లేకపోతేనా" అన్నది కాంతం. తాంబూల రక్తముతో తళతళలాడే ఆ చిరు పెదవులు చలించి పోయినవి.

"ఆపు — ఆవాక్యము పూర్తిచెయ్యకు, కమలసంగతి కానీ. మన కమల ఏదో అమాయకపుపిల్ల అనుకొన్నాను గాని దాని హృదయంలో ఇంత ప్రేమ ఉందని నేనెప్పుడూ అనుకో లేదే! నన్ను అన్నయ్యా అని పలకరిస్తుండేది కదే?"

"అవును. ఇంగ్లండు వెళ్ళటం ఆమెకు ససేమీరా ఇష్టం లేదు, వద్దన్నది. బతిమిలాడింది. కాళ్ళావేళ్ళాపడ్డది. అయన ఆమెమాట తోసివేసి నీకు తెలియదు ఆడదానివి, అందులో పల్లెటూరుదానివి. విద్యవలన కలిగే ఉపయోగాలు తెలియవు. అని యేదో పెద్ద కబుర్లు మాట్లాడి వెళ్ళిపోయినాడు. కమల వాళ్ళ బావను వదిలిన దగ్గరనుంచి యెంత క్రుంగి పోయిందో నాకు తెలుసును. ఇంగ్లండులో ఆయనకు ఆరోగ్యముగా ఉంటుందో వుండదో అని, యెప్పుడొస్తాడో అని, ఆదేశంలో ఉండే దొరసానులను పెండ్లాడుతాడేమోనని, ఏవేవో పిచ్చిభయాలు పెట్టుకొని ఊ కళ్ళనీళ్ళు తిప్పుతూండేది."

"అవును, నన్ను ఆరోజులలో ఇంగ్లండు సంగతులు అవి ఇవి అడిగి అక్కడ దొరసానులు చక్కనివాళ్ళు ఉంటారా అని అడుగుతుండేది.

అపళంగా కాంతం ఒక్కమారుగ కథ ఆపేసింది. నూ ప్రసంగానికి మధ్యవర్తిగా ఉన్న మా చిన్నదీప మిదివరకు కథతో పాటుగా తల ఊగించుచున్నది ఒక్కమారుగా నిలబడి పోయింది.

"ఆవిడ భయం పాపం అది. దానితరువాత ఉత్తరాలు వ్రాసింది. మనకేమి తక్కువ, మీకు కావలసినంత పొల మున్నది. నాకూ ఆస్తి ఉన్నది. మనకు ఈ యెడబాటు యెందుకు? గొప్ప ఉద్యోగాలు లేకపోతేనేం అని యెన్నో విధాల వ్రాసింది.

ఆయన వినలేదు. యెంతచెప్పినా వినలేదు. మొదటి సంవత్సరం పది ఎకరాలు అమ్మారు. తరువాత యింకా పది, మూడో సంవత్సరం తండ్రి తనవంతు నాలుగో అయిదో వుంచు కొని మిగిలినది అమ్మేసి కొడుక్కు పంపాడు. ఆస్తి అంతా అలికేసినట్లయింది. అయిదేండ్లయింది. కమల కొన్నాళ్లు ఏడ్చేది కాని తరువాత గుండె రాయి చేసికొని ఆమాట యెత్త కుండా తిరిగేది. ఎవరైనా ఆమాట యెత్తితే ముఖం చిట్లించు కొనేది. పిచ్చిచూపులు చూసేది. ఏదో క్రోధం ఆమె చూపు లలో ముళ్ళలాగు వుండేది. దాని తరువాత మనం ఈవూరు వచ్చేశాము. ఏమిజరిగిందో నాకు తెలియదు. ఇప్పుడు ఆయన

వచ్చాడని, ఆమె ఆయన దగ్గఱకు పోలేదని తెలిసింది. నాకు ఆశ్చర్యంగా వుంది. కోపం ఉంటేమాత్రం భర్తను వదిలేస్తుందా? ఏమిటీ ఆగడం!" అన్నది కాంతం.

ఈ ప్రశ్నమాత్రం కొంత జవాబు నాశించే వాక్కుతో విని తన యభిప్రాయాన్ని మార్చుకోవటానికి వీలుందేమో అనిపించేటట్లు అన్నది.

"నేను వినటం ఏమిటంటే" అని నేను అందుకున్నాను. పాపం ఆయన ఇంగ్లండునుంచి వచ్చి భార్యను చూడటానికి వస్తే ఆమె ఏమీ సంతోషించక కోపంగా చూచిందట. మాట్లాడ లేదట. ఆయన వున్న నాలుగురోజులూ ఆయనను సర్ప భ్రాంతితో చూసేది. పాపం ఆయన యెంతో చెప్పాడట. ఆస్తి పోతేపోయింది, బీదవాళ్ళమైనా, ఏదో ఉద్యోగంలో చేరి సుఖపెడతా నన్నాడట. ఆమె ఏమాత్రం చలించక రాతి గుండెతో ఆయనను నిరాకరించిందిట.

తరువాత ఉద్యోగం దొరికింది. నెలకు రు 250 లు జీతం. పెద్ద యిల్లు పుచ్చుకొని సామానులు కొని క్రొత్తచీరలు కొని భార్యకు ఆవిషయం తెలియజేస్తూ ఉత్తరం వ్రాశాడు. కబురు పంపాడు. ఎన్ని జేసినా ఆమె మనస్సు మార్చుకోకపోవడం మూలాన ఊరుకున్నాడు ప్రాణం విసిగి.

"కోపంకామాలు" అన్నది కాంతం

విను, ఒకరోజున రామకృష్ణచౌదరికి చాలా జబ్బుగాఉందని కబురు వచ్చింది. మేనమామ కూతుర్ని తీసికొని చెన్నపట్నం

వెళ్ళాడు. అల్లుణ్ణి చూచి నాలుగు రోజులుండి కూతుర్ని దిగ పెట్టి వెళ్ళేవాడు. వంటవాడు నౌకర్లు వుండటం వలన కమలకు చేసేటం పనిలేదు. అయినా ఆవిడ భర్తకు భార్య ప్రేమతో సేవ చేసేది. స్నేహితునితో వలె ప్రవర్తించింది. మందూ అవీ యిచ్చి వెళ్ళిపోతుండేది ఇంకోగదిలోకి.

దగ్గర కూర్చుని ఆవిడ పువ్వులలాంటి చేతులతో తన శరీరం తాకుతుందేమోనని చౌదరి పాపం అనుకొన్నాడు. కాని ఆమె అర్థశూన్యమైన దృష్టితో ఆయన ప్రక్కనుంచుని ఏదో తాను చేయదలచుకొన్న పనిచేసి వెళ్ళిపోతుండేది.

ఇట్లా ప్రవర్తించటం మూలాన అతని హృదయంలోని ప్రేమ కాస్తా గ్రీష్మాతపమువలన యెండిపోయిన సెలయేటివలె అయింది.

ఇప్పుడు వాళ్ళిద్దరు ఒక ఇంట్లోనే ఉంటారు. రోజూ మాట్లాడుతారు. ఒకసారే భోజనం చేస్తారు. ఒక గదిలో కూర్చుని దేశస్థితిని గూర్చి మాట్లాడు కొంటారు. వారి దాంపత్యం మూర్తీభవించిం దింతమట్టుకే. ఏమిటో వారిద్దరికి అడ్డంవచ్చింది.

"వాళ్ళఊళ్ళో ఉన్న రెండు పెద్దకొండలు ఎదురు బొదురుగా ఉండి మధ్యనేమి లేకపోయినా ఒక దాని నొకటి కావలించు కోకుండా యెందుకున్నదో అందుకే వీరిద్దరును ఒకరి నొకరు ప్రేమించుకొన్నా ప్రతివ్యక్తి ప్రేమా కొండంత ఉన్నతమైనా పరస్పర సమీపంలో ఉన్న కలయికకు ఊగుతున్నా అట్లా

యెదురు బళ్ళుగా ఒకరి నొకరిని చూసుకొంటూ ఉండిపోయి నారు.” అన్నాను నేను.

“బాగానే వుంది” అన్నది కాంతం. ఆ స్త్రీ స్వరంలో ఆవాక్యోచ్చారణలో ఒక మహత్తరభావ సాక్షాత్కారాన్ని అవలంబించ లేనివారిని ఈసడించుకోటం ప్రతిబింబించింది.

“అది విచిత్రమైన దైవసంఘటన అంటాను.” అని నేను బ్రహ్మాండమైన జవాబు చెప్పాను.

‘దానినే నేను ఆడదాని గడసుదన మంటా’ అని తృణీకరించింది కాంతం.

‘అంటే అనవచ్చు’ అయితే వారికి ఇష్టం లేకపోయినా పరప్రసాదంగా ఒకబిడ్డ కన్నట్టయితే నీవు ఏమనేదానివి అన్నాను.

‘అదేనండి భార్యాభర్తల ప్రేమకు పరిపూర్తి సంతాన ప్రాప్తి. అది సంభవిస్తే ఇక అనుకోవలసిన దేమున్నది.’

అని ఒళ్ళో కూర్చుని స్తన్యపానము చేయుచున్న మాచంటి వాణ్ని బిగువు టూరుపుతో మూర్కొన్నది కాంతం.

“నీఉద్దేశం నాకర్థమయినది. భార్యాభర్తల ప్రేమకు ఉనికిపట్టు సంతానం. వారి ఇద్దరిప్రేమ నశించకుండా నిరంతరం పోషించేది సంతానం. కాబట్టి అది లేకపోతే కొరత పడ్డదన్నమాట అంతేకాదు? నీవు అనటం.”

“అవును.” అన్నదికాంతం మెరుస్తున్న కళ్ళతో.

“అప్పుడేముందిగొప్ప? మనమోస్తరు సంసారం అవుతుంది.”

అన్నానునేను. "చాల్లెద్దూరూ" అని జడ వయ్యారంగా ఊపుకొంటూ ప్రక్కజూపులతో "పొద్దోయిందని" మాకాంతం పడక గదిలోకి దారితీసింది.

కలమింటి కోతి

పండగ వచ్చింది. పిల్లలు అప్పచ్చులు చేయమని మారాం చేశారు. కాంతం జిలేబి చేస్తానన్నది. తింటే గారెలు తినాలి, వింటే భారతం వినాలి, అన్నారు. గారెలు చెయ్యమని నేనన్నా. పిల్లలకు తీపి యిష్టం, అవేచేస్తానని కాంతం అన్నది. కాసేపు తర్కించుకొన్నాము. చివరకు విసికిపోయి నేను ఊరుకోగానే విజయపతాకం ఎత్తింది కాంతం. జిలేబి చేయటానికి ప్రయత్నాలు మొదలుపెట్టింది. పోట్లాట ముదరకొడితే నాకే నష్టం, కాంతంమాట అట్లావుంచి. పిల్లలకోసం జిలేబి చేయకమానదు. తీరా నేను కోపం తెప్పించుకొని తినే సమయానికి తయారైతే నవ్వుబాట్లపని. అందుకని 'సరే ఏదో చెయ్యి. ఇంతకూ పిల్లలు తినకపోతే మనం చేసుకొని ఏమి ప్రయోజనం' అని నేను తగ్గాను.

ఇంతలో పెద్దపిల్ల వచ్చి 'అప్పచ్చులు చేశావుటే అమ్మా' అన్నది. చిన్నది గిన్నెచూచి ఏడుపు మొఖం వేసింది. పెద్ద పిల్లవాడు కర్రతీసికొని కొడతానంటున్నాడు. తరువాత పుట్టినవాడు నాప్రక్కన కూర్చుని సంతోషంతో చప్పట్లు కొడుతున్నాడు. 'పిల్లలను కాస్త ఆడించండి, నేను ఇవి చేస్తాను' అన్నది.